

FIRST KINGS OF EUROPE – LEADERSHIP AND INEQUALITY IN PREHISTORIC SOUTH-EAST EUROPE.

Beszámoló a Magyar Nemzeti Múzeumban 2023. április 26–28 között megrendezett nemzetközi konferenciáról

BÁNYFY ESZTER¹

Magyar Régészet 12. évf. (2023) 1. szám, pp. 67–68.

A First Kings of Europe [Az őskori Európa urai] című kiállítás „Nagy Ötlete” (ahogy Susan Neill, a Chichago Field Museum of Natural History kiállítás-szervező részlegének vezetője nevezte) nyolc évvel ezelőtt született meg. Az azóta eltelt idő során az amerikai szervezőknek és Kárpát-medencei, illetve délkelet-európai partnereiknek számtalan akadályt kellett leküzdeniük; ezalatt reménytelen és megrekedt időszakok váltakoztak, majd végül a Covid világjárvány miatt hosszabb időre is a fiókba került a projekt. Ám szervezők kitartása és elszánt-sága végül felülkerekedett minden nehézségen, és a kiállítás végül megnyílhatott – elsőként 2022 szeptemberében New Yorkban, majd jelen év márciusában Chicagóban is.² A kiállított gazdag leletanyag az európai őskor évezredeinek történetét, fejlődését illusztrálja az egalitárius közösségektől a komplex társadalmak kialakulásáig, felölelve a legkorábbi neolitikumtól a vaskor végéig terjedő időszakot. A kiállítás tizenegy országból több mint hétszáz, egyenként is különleges tárgyat – ékszereket, védő- és támadóegyvereket és még sok minden mást – foglal magába, melyek együtt még soha nem kerültek bemutatásra, és a tengerentúlon minden jel szerint szenzációnak számítanak. Mondanunk sem kell, hogy egy ilyen fontosságú kiállítás nem önálló esemény; a First Kings megnyitását is számos rendezvény kísérte mindkét helyszínen. Ezek egyike volt az egyik partnerintézmény, a New York University részeként működő Institute for the Study of the Ancient World által szervezett online előadássorozat. Szintén a kísérőesemények sorába illeszkedik az a kiemelkedő nemzetközi konferencia is, melyet a kiállítás egy másik partnerintézménye, a Magyar Nemzeti Múzeum szervezett.

1. kép. A konferencia arcultata (forrás: Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézet facebook oldala)

A kiállítás címét viselő konferencia³ fókuszában is ugyanazon téma állt, mint a központi eseményében: a társadalmi egyenlőtlenség kialakulása (vagy épp folyamatos jelenléte?) az őskor legkésőbbi időszakaiban, a Kr.e. 7. évezred és a Kr.e. 7–6. századok között. Ezen időszakban a társadalmi egyenlőtlenség – mint bármely más, a társadalmak struktúráját érintő folyamat – nyilvánvalóan számtalan különböző formában és

¹ Prof. Dr. Bánffy Eszter, ELKH ABTK Régészeti Intézet és RGK DAI Budapesti Kutatócsoport; e-mail: banffy.eszter@abtk.hu, eszter.banffy@dainst.de

² Ezt követően a kiállítás a tervek szerint 2024. áprilisától a Quebec-i Canadian Museum of History Gatineau-ban lesz majd látható.

³ A kiállításról és a konferenciáról bővebben ld. a William A. Parkinsonnal és Gyucha Attilával készült interjú a [Magyar Narancs](#)-ban, valamint a Magyar Nemzeti Múzeum munkatársainak beszámolóját a [Magyar Múzeumok](#) honlapján.

változatban jelent meg; a konferencia célja épp ezen összetett folyamatok feltárása és vizsgálata volt.

A nyitóbeszédet Virágos Gábor, a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézetének igazgatója, Susan Neill, a chicagói Field Museum kiállításszervező részlegének vezetője, valamint a helyi szervezők, Fábián Szilvia és Tarbay J. Gábor, valamint a *First Kings of Europe* kiállítás megálmodói és kurátorai, William A. Parkinson és Gyucha Attila tartották. Az ezt követő két előadás áttekintette az egyenlőtlenség fejlődésének, természetének és formáinak alapjait a javak megosztásának elvén működő vadászó-gyűjtögető közösségektől a nagyobb embercsoportok együttműködésének szükségesszerű alapját jelentő társadalmi szerveződésig. Az elsőben Raczky Pál és munkatársai az alföldi késő neolitikus telkek világát járták körül, míg a másodikban Kristian Kristiansen a bronzkori társadalmak kialakulását követően megjelenő, a társadalmi szerkezet összetettségét érintő mélyreható változásokat vette sorra. Az ezt követő három szekció

mindegyike az őskor egy-egy nagy korszakára: az újkőkorra, a bronzkorra, illetve a vaskorra fókuszált. A meghívott előadók közül William A. Parkinson és Gyucha Attila több évtizede Délkelet-Magyarországon folyó kutatásaik eredményeit foglalták össze, Bánffy Eszter a Dél-Dunántúlt érintő kutatási programjának eddigi eredményeit mutatta be, míg Fábián Szilvia előadásának témája a közvetlenül a bronzkort megelőző rézkor volt. Ezt Dani János és munkatársai, majd Florin Gogâltan, valamint Mario Gavranović bronzkorral foglalkozó előadásai követték. Az utolsó szekciót Tarbay J. Gábor, Rezi Botond, Hrvoje Potrebica és Matija Črešnar izgalmas, Közép- és Délkelet-Európa különféle régióiból származó későbronzkori és vaskori fémdepókkal és a hozzájuk kapcsolódó hatalmi struktúrákkal foglalkozó előadásai töltötték meg. A Romániából, Szerbiából, Horvátországból, Szlovéniából, Ausztriából és Németországból érkezett számos előadó prezentációi mellett a jelenleg Rómához és New Yorkhoz kötődő Dusan Borić az egyenlőtlenség bizonyos aspektusainak elméleti alapjairól tartott kiváló átfogó előadást, mely nagyban segítette a jelenlévők számára is a téma megértését.

Minden szekciót az abban előadó kutatókkal folytatott beszélgetés zárt; a paneleket Szeverényi Vajk, Bánffy Eszter, Kulcsár Gabriella, illetve Czajlik Zoltán vezették. E beszélgetések nem csupán – beváltva a konferencia (és a kiállítás) címének ígértét – az „első uralkodók” megjelenéséhez vezető folyamatokat ölelték fel, de kitértek azok néhány különleges vonására és a kapcsolódó elméleti kérdésekre is.

Tudományos szempontból minden konferencia hasznos; ám az ilyen eseményeket övező társasági programok nemritkán talán épp ugyanannyira fontosak. Ezúttal vendéglátónk, a Magyar Nemzeti Múzeum biztosított kiváló teret a résztvevők számára – finom ételekkel és kellemes borokkal – a baráti beszélgetésekhez; de a múzeumhoz közeli éttermek és pubok is kiváló helyszínei lettek az eszmecsereknél és a jövőbeli együttműködések tervezgetésének. A járvány és az izoláció hosszú éveit követően végre ismét élvezhettük egymás valós társaságának csodálatos érzését.

2. kép. A konferencia szervezői és előadói (forrás: Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézet facebook oldala)